

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Eyewitness confidence : the relation between accuracy and confidence in episodic memory

Odinot, G.

Citation

Odinot, G. (2008, December 16). *Eyewitness confidence : the relation between accuracy and confidence in episodic memory*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/13360>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/13360>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Samenvatting

In veel strafzaken wordt de verdachte uitsluitend of vrijwel uitsluitend veroordeeld op grond van getuigenverklaringen. Objectieve middelen voor het toetsen van de juistheid van de getuigenverklaringen zijn er meestal niet. Daarom wordt gezocht naar indicatoren voor de juistheid van het verhaal van een getuige. Eén van die indicatoren is het veronderstelde verband tussen de zekerheid over een herinnering en de accuraatheid ervan. Uit onderzoek blijkt dat de zekerheid die een getuige aangeeft over een herinnering een sterke overtuigingskracht heeft, zowel op juridisch geschoolde als ongeschoolde toehoorders. Onderzoek naar de relatie tussen zekerheid en accuratesse bij het herkennen van personen laat echter zien dat het veronderstelde verband niet sterk is. Meta-analyses rapporteren lage correlaties in de orde van grootte van 0.25 – 0.30. Dat betekent dat de zekerheid waarmee een getuige een verdachte heeft herkend geen goede voorspeller is voor de accuraatheid. Een beslissing die wordt gebaseerd op de zekerheid van een getuige is dan ook niet gerechtvaardigd.

Relatief weinig onderzoek is gedaan naar de vraag of zekerheid een betrouwbare indicator is voor accuraatheid in episodische herinneringen (ervaringen en gebeurtenissen), terwijl het belang hiervan voor de rechtspraak evident is.

Studies over het verband tussen zekerheid en accuratesse in episodische herinneringen rapporteren vaak hogere correlaties dan bij identificaties van personen. Maar bij dit onderzoek wordt voornamelijk gebruik gemaakt van meerkeuzevragen en deze resultaten zijn daarom niet generaliseerbaar naar de dagelijkse praktijk. In een interviewsituatie vertelt de getuige uit zichzelf wat hij of zij zich kan herinneren en worden geen antwoordmogelijkheden aangereikt. Geheugenprocessen die worden gebruikt bij het beantwoorden van meerkeuzevragen komen dan ook niet overeen met geheugenprocessen die een getuige gebruikt tijdens een interview. Het gebruik van een onderzoeksmethode die een hoge ecologische validiteit heeft, is dan ook van groot belang voor de generaliseerbaarheid van de uitkomsten.

De vraag die centraal staat in dit proefschrift is of de subjectieve zekerheid over een *episodische* herinnering kan worden gebruikt als indicator voor de accuratesse. Om dit te onderzoeken zijn een aantal laboratoriumexperimenten en een veldstudie uitgevoerd. In de laboratoriumexperimenten kregen proefpersonen een videofilm met een gedramatiseerde maar realistische verhaallijn te zien (een aflevering uit de televisieserie '12 steden, 13 ongelukken' die ongeveer 10 jaar geleden werd uitgezonden). Na één of meer weken werd

de proefpersonen gevraagd zich bepaalde details te herinneren en daarvan werd de accuratesse en de zekerheid gemeten. De herinnering werd getoetst met open vragen waarbij de informatie actief uit het geheugen moet worden opgehaald en waarbij altijd de mogelijkheid werd gegeven om te antwoorden met "ik weet het niet". In de empirische hoofdstukken 2 – 5 wordt van verschillende variabelen, zoals retentie intervallen, herhaald herinneren en suggestie, bekeken wat hun invloed is op de accuratesse en zekerheid van herinneringen en op de relatie tussen daartussen.

In hoofdstuk 2 wordt onderzocht wat het effect is van herhaald herinneren en van verschillende retentie intervallen op de accuraatheid en zekerheid in de herinneringen van proefpersonen. Tijdens het opsporingsproces is het niet ongebruikelijk dat getuigen pas enige tijd na het incident of gebeurtenis worden geïnterviewd. Naast langere retentie tijden komt het ook vaak voor dat belangrijke getuigen meerdere malen worden geïnterviewd. De uitkomsten van dit experiment laten zien dat een langere retentie tijd voor de eerste testsessie resulteerde in lagere accuraatheid en lagere zekerheid scores. Anders dan verwacht, bleek herhaald herinneren geen effect te hebben op accuraatheid en zekerheid. In alle condities werden relatief hoge correlaties gevonden tussen de subjectieve zekerheid en de accuratesse (0.49 – 0.63).

De studie beschreven in hoofdstuk 3 is vergelijkbaar met de vorige studie, maar in dit onderzoek werd ook gekeken naar het effect van suggestie en bovendien werd gekeken naar de consistentie van de antwoorden bij herhaald herinneren. Het herhaald ophalen van een herinnering biedt de gelegenheid voor oefening en ook voor het optreden van tegenstrijdigheden. Over het stellen van suggestieve vragen is bekend dat mensen eenvoudig te verleiden zijn tot het geven van een antwoord dat niet correct is.

De vragenlijst in dit experiment bevatte vijf suggestieve vragen die onopvallend waren verwerkt tussen vragen zonder suggestie. De proefpersonen beantwoordden dezelfde vragen één of meerdere malen op verschillende tijdsintervallen na het zien van een videofilm. De resultaten laten zien dat het bij langere tijdsintervallen steeds moeilijker wordt om de suggestie te negeren. Bij de suggestieve vragen werd in bijna de helft van de gevallen de (onjuiste) suggestie geaccepteerd en de zekerheidsoordelen waren vergelijkbaar met die van accurate herinneringen. Bij de correcte (niet suggestieve) vragen waren de effecten van herhaald herinneren en van de retentieperiode vergelijkbaar met die van de studie beschreven in hoofdstuk 2.

Wanneer in verschillende verklaringen van een getuige inconsistenties optreden gaat men twijfelen aan de betrouwbaarheid van de getuige. Dit is uiteraard terecht als iemand op verschillende momenten andere antwoorden geeft op de dezelfde vraag. Inconsistenties in de vorm van tegenstrijdige antwoorden op dezelfde vragen bleken echter zelden voor te komen. Wel kwamen tamelijk frequent inconsistenties voor in de vorm van omissies (later niet herinneren wat eerder wel werd herinnerd) en commissies (later herinneren wat eerder niet werd herinnerd). Deze vormen van inconsistentie bleken echter niets te zeggen

over de betrouwbaarheid van de herinneringen. De gemiddelde accuratesse en zekerheid bij omissies en commissies was vergelijkbaar met die van consistente antwoorden. De correlatie van accuratesse met consistentie was lager dan de correlatie met zekerheid. Hieruit is te concluderen dat zekerheid een betere indicator is voor accuratesse dan consistentie. In de literatuur is gerapporteerd dat het herhaaldelijk ophalen van dezelfde informatie het later ophalen van gerelateerde informatie bemoeilijkt. Dit inhibitie effect, dat bekend staat als 'retrieval induced forgetting', zou ook kunnen optreden wanneer getuigen meerdere malen worden geïnterviewd over slechts een deel van alles wat zij zich potentieel kunnen herinneren. In hoofdstuk 4 wordt getoetst of retrieval induced forgetting optreedt bij het herhaaldelijk beantwoorden van vragen die slechts een deel van een volledige episodische herinnering betreffen.

Voor dit experiment is een vragenlijst samengesteld die bestaat uit paren van vragen. Een vragenpaar was aan elkaar gerelateerd omdat ze betrekking hadden op dezelfde scene in de video. Van elk vragenpaar werd één vraag meerdere malen aangeboden. In de laatste sessie werden beide vragen voorgelegd. Het eerder beantwoorden van een deel van de vragen bleek geen negatief effect te hebben op het herinneren van het andere deel. Er werd dus geen bewijs gevonden voor het optreden van retrieval induced forgetting. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat een coherente episodische herinnering op vele manieren toegankelijk is en dat het inhiberende effect van het gebruiken van één van die toegangen geen noemenswaardige invloed heeft op de andere toegangen.

In hoofdstuk 5 wordt een veldstudie beschreven naar de herinnering van medewerkers van een supermarkt die getuige zijn geweest van een overval. De getuigen zijn drie maanden na de overval geïnterviewd en de beelden van de beveiligingscamera's zijn gebruikt voor het vaststellen van de accurateheid van de herinneringen. De meeste informatie die de getuigen zich herinnerden bleek correct, maar net als in de experimentele studies bleken sommige herinneringen onjuist. De correlatie tussen de zekerheid en de mate van accuratesse was slechts 0.38.

De getuigen werden ook gevraagd hoe vaak ze nog terugdachten aan de overval en hoe groot de emotionele impact van de overval is geweest. Getuigen die een hogere zelfgerapporteerde emotionele impact aangaven, bleken meer accuraat te zijn in hun herinneringen. Het vaker terugdenken aan de overval leidde tot een hogere zekerheidsscore. De betreffende overval is in het televisieprogramma "opsporing verzocht" belicht. De daar getoonde videoconstructie bevatte informatie die niet correct was. Het zien van deze uitzending had echter geen invloed op de herinneringen van de getuigen.

Een opvallend resultaat in de bevindingen van dit proefschrift is dat de meeste details van complexe gebeurtenissen (een videofilm of een werkelijke overval) zelfs na meerdere weken nog accuraat herinnerd kunnen worden. Dit staat in contrast met de suggestie dat de verklaringen van getuigen over details per definitie onbetrouwbaar zijn. Deze sugges-

tie is ontstaan door psychologisch onderzoek waarbij de nadruk ligt op het falen van het geheugen of het implanteren van valse herinneringen. De condities zoals getoetst in dit proefschrift laten zien dat mensen inderdaad fouten maken, maar ook dat de overgrote meerderheid van de herinnerde informatie correct is.

Zoals verwacht verandert de situatie totaal wanneer de gestelde vragen suggestie bevatten. Vooral na langere tijd blijkt het moeilijk om suggestieve informatie te herkennen en af te wijzen. Deze bevinding is niet nieuw en benadrukt nogmaals het belang van het stellen van vragen die geheel vrij zijn van suggestie.

Het bestaan van een positief verband tussen zekerheid en accuratesse wordt bevestigd door de resultaten in dit proefschrift. De verdeling van correcte en incorrecte antwoorden als functie van zekerheid laat een toename zien van accuratesse bij een toenemende zekerheid. Maar 100% zekerheid is geen 100% accuraatheid en de gemiddelde correlatie tussen accuratesse en zekerheid schommelt rond de 0.50. Zeker bij langere retentie-intervallen neemt de hoeveelheid herinnerde informatie af en de kans op incorrect herinnerde informatie toe. Zekerheid over een herinnering is daarom slechts in beperkte mate bruikbaar als een indicatie voor de juistheid.

Herhaald herinneren bleek geen effect te hebben op de zekerheid. Dit is opmerkelijk omdat in de literatuur regelmatig melding wordt gemaakt van inflatie van de zekerheid die toegeschreven wordt aan het herhaaldelijk herinneren. Dit is mogelijk het gevolg van de in dit proefschrift gebruikte vragenlijsten met open vragen en de mogelijkheid te antwoorden met "weet niet", in tegenstelling tot de vaak gebruikte vragenlijsten met meerkeuzevragen.

Een belangrijk doel van dit proefschrift was het genereren van kennis over de relatie tussen accuratesse en zekerheid met een hoge ecologische validiteit waardoor de resultaten generaliseerbaar zouden zijn naar situaties buiten het laboratorium. Daartoe werd een veldstudie gedaan en werden laboratoriumexperimenten uitgevoerd met realistisch stimulusmateriaal, open vragen en lange retentie intervallen. Toch is bij het generaliseren van de resultaten van de laboratoriumexperimenten enige voorzichtigheid geboden door methodologische beperkingen. Er werden bijvoorbeeld identieke vragenlijsten gebruikt in opeenvolgende sessies, terwijl het bij het interviewen van getuigen meer voor de hand ligt dat bij herhaald interviewen verschillende vragen gesteld worden. Bij het herhaaldelijk antwoorden op dezelfde vragen is niet uitgesloten dat de voorgaande antwoorden worden herinnerd. Bovendien ontbreekt in een laboratoriumexperiment de stress en emotie die een getuige van een misdrijf wel ervaart. Ook zijn de studenten die gebruikt werden als proefpersonen natuurlijk niet representatief voor de gemiddelde populatie.

Ondanks deze beperkingen is het interessant te constateren dat vergelijkbare resultaten zijn gevonden betreffende de accuratesse en zekerheid van herinneringen in de laboratoriumexperimenten en in de veldstudie. Dit suggereert dat de bevindingen in het laboratorium wel degelijk generaliseerbaar zijn naar situaties in het echte leven.

De resultaten in dit proefschrift laten zien dat er inderdaad een verband bestaat tussen de zekerheid en accuraatheid van herinneringen over een gebeurtenis. De forensische bruikbaarheid van dit verband is echter beperkt. Informatie herinnerd met hoge zekerheid is vaker correct dan informatie herinnerd met lage zekerheid. Maar een maximale zekerheid is geen garantie voor accuraatheid. Dit betekent dat in een beslissing over de accuratesse van een herinnering op basis van de zekerheid altijd een foutenmarge zit. De proportie incorrecte informatie gegeven met maximale zekerheid varieert van 0.06 na korte tijdsintervallen tot 0.16 na langere tijdsintervallen, mede afhankelijk van de geteste condities. De diagnostische waarde (proportie goed/ proportie fout) van de informatie die na korte tijd wordt herinnerd met maximale zekerheid is 16. Dit ligt boven het criterium van 15 dat minimaal gevraagd mag worden om acceptabel te zijn bij het nemen van beslissingen in een juridische context. Daarom is het mogelijk om, met de nodige voorzichtigheid, zekerheid te gebruiken als indicator voor accuraatheid in een episodische herinnering. Dit geldt zeker in het vroege stadium van een opsporingonderzoek. Wel moet worden benadrukt dat zekerheid over een herinnering, zelfs in optimale situaties, nooit een garantie biedt voor accuraatheid.

